

SŁAWOMIR CZAPNIK*

Uniwersytet Opolski

ORCID: 0000-0001-6479-5066

Wprowadzenie do trzynastego numeru *Studiów Krytycznych* **Introduction to the thirteenth issue of *Critical Studies***

CYTOWANIE

Czapnik, Sławomir. 2024. „Wprowadzenie do trzynastego numeru *Studiów Krytycznych*”. *Studia Krytyczne* 13: 5–7.

Trzynasty numer *Studiów Krytycznych* w całej rozciągłości potwierdza przytoczone przez Marksa w przedmowie do pierwszego wydania pierwszego tomu *Kapitału* słowa Dantego: *Segui il tuo corso, e lascia dir le genti!* (*Idź swoją drogą, a ludzie niech mówią, co chcą!*) (Marks 1951: 7). Minęła dekada od ukazania się pierwszego numeru, a trzycyfrowa liczba opublikowanych tekstów – od artykułów przekrojowych, przez rozmowy, eseje recenzyjne, tłumaczenia wartościowych tekstów po wspomnienia – mówi sama za siebie. Mamy niemałe grono Czytelniczek i Czytelników, nie tylko w Polsce, ale również – dzięki sile internetu – na świecie.

Nasze pismo od samego początku jest związane z postacią Zygmunta Baumana, toteż wypada się cieszyć, iż udało mi się przygotować – ze wsparciem moich doktorantów, państwa Mai i Michała Osińskich Szymańskich – do druku przeprowadzoną przeze mnie wraz z Tomaszem Krawczykiem w 2010 roku rozmowę z Baumanem. Nie jest ona jedynie – cennym samym w sobie – świadectwem swoich czasów (naznaczonych tak zwaną wojną z terrorem), lecz bogata jest we wnikliwe rozważania o naturze władzy w stałej i płynnej nowoczesności. Kwestia legitymizacji władzy, w obliczu masakry w Strefie Gazy czy rosyjskiej agresji na Ukrainę, jawi się jako niezwykle aktualna i godna pogłębionej lektury i przemyśleń. Paradoksalnie, dziś czasy, gdy na Zachodzie straszono dzieci islamskimi dżihadystami i ich złowrogim ucieleśnieniem w postaci Osamy bin Ladena (np. Czapnik 2012) niektórym mogą się

* Instytut Nauk o Polityce i Administracji, Uniwersytet Opolski, ul. Katowicka 89, 45-061 Opole; e-mail: czapnik.slawomir@gmail.com

wydawać okresem, za którym powinno się wręcz tęsknić. Nie bez znaczenia są Baumanowskie uwagi o charakterze współczesnych miast.

Tematem numeru jest krytyczne spojrzenie na pedagogikę, naukę i media masowe.

Nasz – jak sugerują statystyki – najpoczytniejszy Autor, Henry A. Giroux, w swym artykule o dziedzictwie brazylijskiego edukatora Paulo Freire’a zwraca uwagę na doniosłość roli, jaką odgrywa krytyczna pedagogika w czasach pogardy, narastających nierówności i konsumpcjonizmu bez granic. Freire opowiadał się całe życie po stronie uciśnionych, wyzyskiwanych, spychanych na margines życia społecznego, ekonomicznego i politycznego. Nie jest zatem przypadkiem, że jego najśłynniejsza książka jest zadedykowana „Uciśnionym oraz tym, którzy wraz z nimi cierpią i walczą po ich stronie” (Freire 2000). Freire krytykował dominujący model edukacji z pozycji radykalnie demokratycznych, wyrażając nadzieję, że mężczyźni i kobiety rozwiną swoją zdolność postrzegania krytycznego sposobu swego życia w świecie, w którym się znajdują, zdając sobie sprawę, że świat nie jest statyczną rzeczywistością, lecz rzeczywistością w procesie transformacji (Macedo 2000: 12). Tekst Giroux może jawić się jako odtrutka na wszelkie typowo postmodernistyczne gry i zabawy językowe, doszukiwanie się oporu wobec systemu w najgłębszych przejawach towarów popkulturowych; uświadamia, że w skali globalnej to klasa społeczna jest główną – choć nie jedyną – determinantą losu ludzi od narodzin aż po śmierć. Świat, w którym żyjemy jest nade wszystko społecznie skonstruowany: głód, nędza czy bezdomność są społecznie wytwarzanymi plagami. Istnieje mało chwalebne oblicze celebrowania różnorodności zamiast równości. Bauman zwraca uwagę na przedzianie nierówności społecznej w szaty zróżnicowania kulturowego, czyli zjawiska zasługującego na pielęgnację: „moralna brzydota nędzy przedziera się jak za dotknięciem różdżki czarodziejskiej magicznie w estetyczną urodę kulturowej różnorodności” (Bauman 2011: 63).

Nader obszerny artykuł Jana P. Hudzika, debiutanta na naszych łamach, jednoznacznie wskazuje, że w naszym kraju tradycja myślenia w kategoriach krytycznych, jest – jakby żartobliwie powiedzieli Amerykanie – *alive and kicking*. Tekst lubelskiego filozofa uwydatnia zagrożenia, jakie płyną z bezrefleksyjnego poddania się mediatyzacji życia politycznego, a także unaocznia brak poważnego namysłu nad mechanizmami, które kierują dociekaniom akademickim, jeśli pozbawi się je ostrza krytyki społecznej w służbie powszechnej emancypacji. Hudzik skłania do zastanowienia się nad istotą nauk społecznych i humanistyki, które – któryż to już raz? – znajdują się w ogniu zaporowym podejścia pozytywistycznego, udającego, że ludzi i ich świat można badać w taki sam sposób, w jaki entomolog bada owady, czy też geolog skały. Rodzi to pytania, o

przyjmowaną koncepcję nauki, na które odpowiedzi determinują kształt badań, ale także – a może nade wszystko – rolę akademika w społeczeństwie.

Giroux w drugim, znacznie krótszym, swoim tekście w tym numerze, próbuje przemyśleć w świecie obecnych wydarzeń tragedię, jaką były zamachy Al-Kaidy na Nowy Jork i Pentagon 11 września 2001 roku. Podkreśla specyfikę upamiętniania tej katastrofy, zwracając uwagę na pewne budzące zasadną wątpliwość elementy owego upamiętniania, także w aspekcie edukacyjnym. W jakiś istotny sposób ten esej nawiązuje do rozmowy z Baumanem, stanowiąc niejako jej uzupełnienie.

W dziale prac różnych jest moje tłumaczenie tekstu – autorstwa dwójki badaczy z Indii, Agneya G.K. i K. M. Vishnu Namboodiriego – o drugiej kadencji Donalda J. Trumpa. Jest to przyczynek do pogłębionych badań nad fenomenem obecnego amerykańskiego prezydenta, sygnalizujący możliwe interpretacje jego imperialnych poczynań.

Bibliografia

Bauman, Zygmunt. 2011. *Kultura w płynnej nowoczesności*. Warszawa: Agora.

Czapnik, Sławomir. 2012. „Gdzie był Osama bin Laden, gdy go najbardziej potrzebowaliśmy? Cyberdżihad a radykalizacja nastrojów na Bliskim Wschodzie”. *Wschodnioznawstwo* 5: 181–200.

Freire, Paulo. 2000. *Pedagogy of the Oppressed*, przeł. Myra Bergman Ramos. New York–London: Continuum.

Macedo, Donaldo. 2000. „Introduction”. [w:] Paulo Freire, *Pedagogy of the Oppressed*. New York–London: Continuum, 11–28.

Marks, Karol. *Kapitał. Krytyka ekonomii politycznej*, t. 1, przeł. [?]. Warszawa: Książka i Wiedza.